

Hapra iluga piiskenelas

ELLE AHSE

Kui piiskenelas kesksuvel õitsema hakkab, tekib aeda õrn pitsivahuline õiepilv, millest on võimatu ükskõikselt mööduda.

Suhteliselt tagasihoidlik ja silmapaistmatu kolmelehine piiskenelas (*Gillenia trifoliata*) sunnib minigi võluväega enda juures peatuma juba varakevadest alates.

Pilku köidavad tema peenikesed, püstised ja jäigad, hõredalt harunevad mahagonpunased varred, mis kasvavad kuni 120 cm pikkuks. Kaunid on ka vartele kolme-kaupa kinnituvad kurrulised saaga ja servaga lehed. Puhkedes on need helerohelised, suvel rohelised ja sügisel värvuvad pronksi karva.

Piiskenela haprus ja idamaganate jõulisus moodustavad nauditava koosluse.

Piiskenelas pole enelas

Kolmelehine piiskenelas on pärit Põhja-Ameerika idaosast, iidsetelt indiaanlaste asualadelt. Kasvab ta seal nii kaljustel lagendikel kui hõredates metsaalustes ning põõsastikes.

Tema eestikeelse nime ristiisaks on tuntud aednik Arnold Hannust. Oma kodumaal kutsutakse kolmelehist piiskenelat paljude rahvakeelsete nimedega, millest levinuim on vibuküti- ehk amburijuur (inglise keeles *Bowman's root*).

Peaaegu kõigil taimedel on ladinakeelsetel nimetustel palju sünonüüme, kasutatakse neist ikkagi aga tavaliselt vaid üht. Piiskenelat kõnetatakse maailma eri paigus aga erinevalt. Euroopas on ta tuntud kui *Gillenia trifoliata*, Ameerikas on tema nimeks *Porteranthus trifoliatus*. Mõlemad nimetused on paralleelselt käibel ja kasutamiseks õiged.

Piiskenelas pole enelas, vaid püsik, mis kuulub väga suurde ja üsna liigirikasse roosõieliste sugukonda.

Püsikutest on lähimad sugulased maasikad, kitseenelad, maranad, kortslehed ja angervaksad, kuigi välimuselt erineb ta neist kõigist üsnagu tublisti.

Kaugemad sugulased on pirni-, ploomi- ja õunapuud, roosid, enelad, maranad, magnooliad ning paljud teisedki puittaimed.

Piiskenelas õitseb kesksuvel. Tema õisikud meenutavad rikkalikku pitsivahulist õiepilvet.

Hõljuvad õied hämaruses

Väikesed tähekujulised õied on kuni 2,5cm läbimõõduga, neil on viis tahapoole kalduvat kroonlehte. Õied asuvad hõredates õhulistes pööristes varre ülemises kolmandikus. Kauneid puhasvalgeid õisi raamivad punased tupplehed.

Kui suveõhtu hämarus sulandab tumedad värvused olematuks, muutub piiskenela puhmik müstiliseks. Jääb mulje, nagu hõljuksid sajad tähekujulised õiekeseid kuskile kinnitumata aia kohal. Puhmik säilitab kena välimuse ka pärast õitsemist.

Piiskenelas on hea lõikelill, mida on hea kasutada lilleseadetes. Ta võib kasvada üksikpõõsana, kuid suurema efekti saavutamiseks võib panna lähestikku mitu taime.

Pikaealine, sitke ja leplik

Vaatamata näilisele haprusele, on piiskenelas pikaealine, visa ja kasvutingimuste suhtes leplik taimeke.

Ta kasvab ühtviisi hästi nii täispäikeses kui poolvarjus, lepib kuumema ja niiskema mullaga. Parimad on tema jaoks siiski parasniisked, neutraalsed või nõrgalt happelised, huumusrikkad ja vett hästi läbi laskvad mullad.

Päikeselises kohas kasvades tunneb ta end siiski paremini, kui päeva kõige kuumemal ajal langeb puhmikule kerge vari. Alusmetsa taimena on ta tänulik kerge multšikatte eest, mis hoiab maapinna kuumal ajal veidi jahedama.

Piiskenelas talub ühtviisi hästi nii karmi pakast, vihmaseid päevi kui põuda. Tal puuduvad spetsiifilised haigused ja kahjurid, kaitset vajab vaid tigude eest.

Külvates saab kiiremini

Piiskenelat võib jagada nii kevadel kui sügisel. Kuna ta on aeglase paljunemisega liik, on taimede kiiremaks saamiseks otstarbekam teda seemnest üles kasvatada.

Piiskenela seemnekest on väga paks, seetõttu tuleb seemned külvata vastu talve. Kevadise külvi korral tuleb seemet 4–6 nädala jooksul enne stratifitseerida, et see ühtlasemalt tärkaks. Minu aias pole ta kümmeaasta jooksul kordagi andnud isekülvi.

Indiaanlased tunnevad piiskenelat hea varakevadise toidutaimena, tema noored võrsed on söödavad. Piiskenela juurt on aga ammusest aegadest kasutatud kui suurepärasest ravimtaime, praegugi on see USAs ametlikult registreeritud tõhusa kõhuvastase vahendina.

ELLE AHSE